

служувати основою, на яку опираються методи та інструменти ризик-менеджменту, та амортизувати вплив фінансових ризиків на нижніх щаблях піраміди банківських ризиків. Проте показники достатності капіталу банків мають бути спрямовані не лише на дотримання їхніх нормативних значень, а й відповідати потребам у ліквідних коштах, оскільки чим з вищим рівнем капіталізації банк зустрінеться з ризиком ліквідності, тим вищим будуть шанси уникнути великих втрат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgiibin/laws/main.cgi?nreg=z0841-01>.
2. Паньків Х.П. Теоретичні основи банківської ліквідності / Х.П. Паньків // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – Випуск 23.1. – 2013. – С. 311-320.
3. Тиркало Р.І. Капіталізація банківської системи України: сучасний стан, проблеми, шляхи та перспективи зростання / Р.І. Тиркало, Н.М. Ткачук. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ. – 2010. – 328 с.
4. Савлук С.М. Власний капітал комерційного банку : монографія / С.М. Савлук. – К. : КНЕУ, 2012. – 459 с.
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
6. Текст колективного звернення вкладників банку «Таврика» к руководству Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/blogs/dikkens/32909/>.
7. Банки скуповують долар перед девальвацією гривні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ipress.ua/news/banku_skupovuyut_dolar_pered_devalvatsiieyu_gryvni_10169.html.
8. Дубинський О. За кілька кроків до краху / О. Дубинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/finances/za-kilka-krokov-vid-krahu_.html.

УДК 336.02

Нагайчук В.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту*

*Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

Панько В.В.

студент

*Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

У статті досліджено сутність поняття «фінансова стратегія підприємства». Уточнено зміст поняття «фінансова стратегія» як одного із найважливіших видів функціональних стратегій підприємства. Запропоновано авторське тлумачення поняття «фінансова стратегія підприємства». Подано визначення управління фінансовою стратегією. Наведено етапи процесу управління фінансовою стратегією підприємства.

Ключові слова: стратегія, фінансова стратегія, підприємство, мета, завдання.

Нагайчук В.В., Панько В.В. СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КАК ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КАТЕГОРИИ

В статье исследована сущность понятия «финансовая стратегия предприятия». Уточнено содержание понятия «финансовая стратегия» как одного из важнейших видов функциональных стратегий предприятия. Предложено авторское толкование понятия «финансовая стратегия предприятия». Дано определение управления финансовой стратегией. Приведены этапы процесса управления финансовой стратегией предприятия.

Ключевые слова: стратегия, финансовая стратегия, предприятие, цель, задачи.

Nagaichuk V.V., Panko V.V. THE ESSENCE OF FINANCIAL STRATEGY AS ECONOMIC CATEGORY

The article explores the essence of the concept of «financial strategy of the enterprise». The concept of «financial strategy» as one of the most important functional strategies of the company is clarified. The author's interpretation of the term «financial strategy of the enterprise» is proposed. The definition of management of financial strategy is given. The stages of process of management of financial strategy of enterprise are resulted.

Keywords: strategy, financial strategy, enterprise, goal, objectives.

Постановка проблеми. Здатність оперативної та ефективно реагувати на зовнішні негативні фактори в ринковому середовищі є основою успішного розвитку підприємства. Висока фінансова стійкість і прибутковість суб'єкта господарювання досягається за рахунок ефективного управління фінансовою стратегією і використання фінансових інновацій у цьому процесі.

На сьогодні потреба управління фінансовою стратегією є важливим складником успішного функціонування будь-якого підприємства незалежно від розміру, організаційно-правової форми та виду ді-

яльності. Проте існуюче теоретико-методичне забезпечення управління фінансовою стратегією недостатньо ефективне та обґрунтоване як у науковому, так і організаційно-практичному вимірі. Про це свідчить відсутність єдиної послідовності етапів процесу управління фінансовою стратегією, методичних рекомендацій, які б комплексно враховували різні характеристики підприємств. Це зумовило об'єктивну необхідність подальшого розвитку теоретичних положень щодо ідентифікації фінансової стратегії підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання управління фінансовою стратегією досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І. Бланк, Ю. Бригхем, В. Василенко, В. Гриньова, В. Ковалев, М. Мартиненко, Л. Ніколаєнко, А. Петрова, О. Раєвнева, О. Тищенко, В. Хвостенко, О. Ястремська та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності поняття «фінансова стратегія підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес управління в довгостроковому аспекті нерозривно пов'язаний з використанням поняття «стратегія». У своєму первісному значенні термін стратегія визначається як частина воєнного мистецтва, що охоплює питання теорії і практики підготовки збройних сил до війни. Інший аспект терміна «стратегія» визначається як «мистецтво управління суспільною політичною боротьбою, загальний план ведення цієї боротьби, який виходить з розміщення та співвідношення сил» [14, с. 263].

Основна ідея, закладена в цих двох визначеннях, полягає в такому: стратегія – це засіб управління погодженим використанням власних ресурсів, що забезпечує поведінку будь-якої системи в досягненні бажаних для неї результатів в умовах протидії. На цій же основі термін «стратегія» був введений у практику управління підприємствами. На початку 60-х років професорами Гарвардського університету Кеном Ендрюсом і Роландом Крістенсенсом була сформульована концепція стратегії розвитку компанії як засобу зв'язку напрямів її діяльності та виявлення її сильних і слабких сторін відносно конкурентів. Таке широке трактування змісту стратегії перекриває

практично всі процедури стратегічного планування й більшість процедур стратегічного управління, а тому втрачає свої відмітні риси як самостійний інструмент управління.

Встановлено, що стратегія – це спосіб досягнення підприємством своєї мети, яка визначає його поведінку в ринковому середовищі, а також взаємодією внутрішніх компонентів підприємства, які знаходяться на різних стадіях свого життєвого циклу. Це надає можливість встановлювати орієнтири, правила, звужує варіанти вибору поведінки щодо вирішення суперечностей у рамках заданих обмежень, а також виконує роль засобу координації всіх ієрархічних рівнів підприємства і виступає таким чином як управлінський інструмент системи менеджменту.

Після розробки концепцій стратегічного управління проблемами фінансових стратегій займався чимало науковців. Так, існує значна кількість визначень поняття «фінансова стратегія» різних авторів, серед яких домінують її різні характеристики (табл. 1.1).

Так, М. Володькіною [9] наведено чітке визначення «фінансової стратегії», ключовою ознакою якого є фінансові рішення. Проте будь-які рішення в площині менеджменту розуміються як тактична або оперативна дія, що не відповідає стратегічному аспекту.

Встановлено, що має місце погляд групи науковців, які розглядають фінансову стратегію як систему цілей та завдань.

На нашу думку, не є доречним звужувати «фінансову стратегію» до формування цілей та завдань, адже ці елементи є лише частиною будь-якої стратегії.

Таблица 1.1

Узагальнення поняття «фінансова стратегія»

Автор	Визначення поняття	Ключові ознаки
М. Володькіна	Особливий вид практичної діяльності людей – фінансова робота, яка полягає у розробці стратегічних фінансових рішень (у формі прогнозів, проектів, програм і планів), що передбачають висунування таких цілей та стратегій фінансової діяльності підприємства, реалізація яких забезпечує їхнє ефективне функціонування у довгостроковій перспективі, швидку адаптацію до мінливих умов зовнішнього середовища.	Фінансові рішення
М. Мартиненко	Стратегічна програма формування фінансових ресурсів і капітальних вкладень за рахунок власних та залучених зовнішніх коштів і капіталу, їх ефективного використання в процесі реалізації стратегій.	Стратегічна програма
А. Петрова	Формування та використання фінансових ресурсів для реалізації базової стратегії підприємства та відповідних курсів дій.	Курс дій
Ю. Лукіна	Визначення основних довгострокових завдань і мети підприємства, прийняття курсу дій та розподіл ресурсів, необхідних для досягнення поставленої мети. Фінансова стратегія показує шлях розвитку підприємства у майбутньому, вона є основною для вибору альтернативи, яка зумовлює природу й напрям організації фінансових відносин.	Завдання і мета підприємства
Ю. Путятін	Фінансова стратегія визначає довгострокову мету фінансової діяльності підприємства, що залежить від його фінансової політики, вибору найефективніших напрямів її досягнення.	Система довгострокових цілей
І. Бланк	Система довгострокових цілей фінансової діяльності, які визначаються його фінансовою ідеологією і більш ефективними шляхами їх досягнення.	
Н. Тренев	Сформована система довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства й найбільш ефективних шляхів їхнього досягнення, обумовлених фінансовою ідеологією.	Система довгострокових цілей
Г. Кіндрацька	Формування системи довгострокових цілей фінансово-господарської діяльності та вибір найефективніших шляхів їх досягнення, зважаючи на тенденції розвитку фінансового ринку.	
В. Герасимчук	Генеральний план дій підприємства, що охоплює формування фінансів та їхнє планування для забезпечення фінансової стабільності підприємства, який включає: планування, яке охоплює облік, аналіз і контроль фінансового стану; оптимізацію основних і оборотних коштів; розподіл прибутку.	Генеральний план дій підприємства
В. Василенко	Підсистема корпоративної ділової стратегії, подана у вигляді довгострокової програми конкретних дій з використанням власних і залучених зовнішніх фінансових ресурсів організації для досягнення стратегічної конкурентної переваги.	Підсистема загальної стратегії
І. Алексієв	Підсистема загальної стратегії підприємства. Звичайно дана стратегія має вигляд довгострокової програми конкретних дій з використанням власних та залучених фінансових ресурсів для досягнення стратегічної конкурентної переваги.	

Так, А. Чандлер визначає поняття стратегії як визначення основних довгострокових цілей і задач підприємства, прийняття курсу дій і розподіл ресурсів, необхідних для виконання поставлених цілей. Він розглядає стратегію як процес [17].

Інше розуміння змісту поняття «стратегія» полягає в тому, що вона розглядається як довгостроковий якісно визначений напрям розвитку організації, що стосується сфери діяльності організації, засобів і форм діяльності, системи взаємозв'язку всередині організації, а також позиції організації в оточуючому середовищі, що приводять організацію до її цілей» [7]. Узагальнюючи своє розуміння стратегії, А. Гапоненко стверджує, що «стратегію в загальному вигляді можна охарактеризувати як довгострокову задачу, яка стосується поведінки в середовищі і розв'язання якої повинно привести організацію до досягнення цілей, котрі стоять перед нею» [10].

Інші автори, конкретизують, що вказані цілі є довгостроковими. Це унеможливило тактичну та оперативну складові, що є доцільним.

Встановлені цілі та завдання стратегії обумовлюють вибір методів, підходи, принципів, важелів та інструментів, що будуть використані для їх досягнення. Весь цей перелік Райзберг визначає як механізм [15].

Проте В. Герасимчук [11] розуміє під фінансовою стратегією генеральний план дій підприємства, що охоплює формування фінансів та їхнє планування для забезпечення фінансової стабільності підприємства. У роботі [7] наводиться визначення стратегії, характерні для довгострокового планування й стратегічного управління. У першому випадку «стратегія – це конкретний довгостроковий план досягнення конкретної довгострокової цілі» [7]. Тоді вироблення стратегії змістовно являє собою процес встановлення цілі й складання довгострокового плану, що здійснюється, виходячи з досить точно визначеного кінцевого стану, що має бути досягнутий у віддаленому майбутньому.

Автори дослідження не погоджуються з вичерпністю цього визначення, адже планування є одним із методів, який містить механізм фінансової стратегії. Особливої уваги заслуговує питання мети фінансової стратегії, яку, на нашу думку, не доцільно обмежувати досягненням стабільності.

Приймаючи за головну ідентифікаційну ознаку те, що фінансова стратегія є одним із видів функціональних стратегій, доцільно віддати перевагу ієрархічному підходу, де зазначено, що фінансова стратегія є підсистемою загальної і її функції зведено лише до фінансування [1; 13].

Безумовний науковий інтерес викликають іноземні підходи до визначення поняття стратегія підприємства. Так, І. Ансофф підкреслює також інструментальний характер стратегії: «традиційний натиск на сформовану організацію дуже часто веде до застою або занепаду. Звідси стратегія як інструмент для перерозподілу навантаження» [2]. Поряд з поняттям «стратегія» І. Ансофф використовує поняття «стратегічні принципи фірми» та «стратегічна задача».

Загалом, за І. Ансоффом, стратегія показує, у якій галузі господарської діяльності діє компанія та у якій сфері вона планує діяти в майбутньому.

Шведський економіст Б. Карлоф [13] зазначає, що в бізнесових додатках поняття «стратегії» відповідає термінам «політика» чи «ділова політика», які вживалися раніше. Можна стверджувати, що стратегія, з одного боку, спрямовує дію на досягнення цілі або виконання задачі, а з іншого – пояснює, яким чином повинні бути досягнуті цілі, встановлюючи

орієнтири, яких необхідно додержуватись. Змістовне наповнення поняття «стратегія» змінювалося в міру розвитку світової економіки.

При цьому під портфельною стратегією він розуміє модель дій вищого керівництва корпорації з «вибору господарських об'єктів, у які варто зробити інвестиції» [6]. У той же час ділова стратегія визначається ним як «узагальнююча модель дій, необхідних для досягнення поставлених цілей шляхом координації та розподілу ресурсів компанії».

М. Мескон, М. Альберт та Ф. Хедоурі визначають стратегію як «детальний всебічний комплексний план, призначений для того, щоб забезпечити здійснення місії організації та досягнення її цілей» [18].

Поняття «стратегія» В. Глюк визначив як уніфікований, інтегрований і зрозумілий план, розроблений таким чином, щоб бути впевненим у досягненні цілей підприємства [19]. Аналізуючи дане визначення, варто зазначити, що стратегія має не тільки забезпечити впевненість у досягненні цілей, а й забезпечити безпосередню реалізацію цілей.

Г. Гольнштейн визначив стратегію як систему дій і управлінських підходів, які використовуються для досягнення організаційних завдань та цілей організації [12].

Встановлено, що фінансова стратегія повинна носити підлеглий характер відносно загальної стратегії підприємства, бути адекватною їй за метою та завданням. Разом з цим мета та завдання визначаються її фінансовою природою, економічними відносинами між суб'єктами ринку з приводу формування та використання фінансових ресурсів. Фінансова стратегія розглядається таким чином [16, с. 43]: компонент загальної стратегії – одна із функціональних стратегій, метою якої є захоплення фінансових позицій на ринку. Базова стратегія, що забезпечує реалізацію будь-якої базової стратегії; мета її – ефективно використання фінансових ресурсів та управління ними.

Виділення фінансової стратегії як складової загальної стратегії підприємства обґрунтовано у роботі [1, с. 105]:

- диверсифікацією діяльності великих підприємств з погляду опанування ними різноманітних ринків, у тому числі і фінансового;
 - необхідністю пошуку джерел фінансування стратегічних проектів;
 - наявністю єдиної для всіх підприємств кінцевої цілі при виборі стратегічних орієнтирів – максимізації фінансового ефекту;
 - стрімким розвитком міжнародних та внутрішньо-національних фінансових ринків.
- І. Бланк зазначає, що відповідно до головної стратегічної мети фінансова стратегія забезпечує [3-5]:
- формування фінансових ресурсів і централізоване стратегічне керівництво ними;
 - виявлення основних напрямів і зосередження на їх виконанні зусиль, маневреності у використанні резервів фінансовим керівництвом підприємства;
 - ранжування й поетапне досягнення завдань;
 - відповідність фінансових дій економічному стану й матеріальним можливостям підприємства;
 - об'єктивний облік фінансово-економічної обстановки й реального фінансового стану підприємства в році, кварталі, місяці;
 - облік економічних і фінансових можливостей самого підприємства й конкурентів;
 - створення й підготовку стратегічних резервів;
 - визначення головної погрози з боку конкурентів, мобілізацію сил на її усунення й умілий вибір напрямів фінансових дій;

– маневрування й боротьбу за ініціативу досягнення вирішальної переваги конкурентами.

У роботі [8] запропоновано класифікацію фінансових стратегій у залежності від їх функцій. На думку автора, серед функцій фінансової стратегії доцільно виділити процеси залучення фінансових ресурсів (фінансування), ефективного їх використання (інвестування), підтримання ліквідності та платоспроможності як результативності фінансової діяльності, забезпечення досягнення поставленої генеральної мети.

Управління фінансовою стратегією являє собою процес розгляду можливих способів досягнення стратегічних фінансових цілей і вибору найбільш ефективних з них для практичної реалізації з обліком стратегічної фінансової позиції конкретного підприємства.

Приймаючи ті або інші стратегічні фінансові рішення, підприємство пов'язано певною системою обмежень. З одного боку, системою таких обмежень виступають можливості стратегічного фінансового розвитку підприємства, які характеризуються його фактичною фінансовою позицією, а з іншого боку система стратегічних фінансових цілей, кількісно виражених у цільових стратегічних фінансових нормативах, на реалізацію яких спрямовані ті або інші стратегічні фінансові рішення. Незважаючи на ці обмеження, діапазон можливостей прийняття підприємством індивідуалізованих стратегічних фінансових рішень досить великий. Цей діапазон, у рамках якого підприємство може приймати свої стратегічні фінансові рішення, називається «полем прийняття стратегічних фінансових рішень».

Виходячи зі стратегічної фінансової позиції й стратегічних цілей фінансової стратегії підприємства, процес управління останньою здійснюється за такими основними етапами:

1. Вибір головної фінансової стратегії підприємства.
2. Формулювання фінансової політики підприємства за основними аспектами його майбутньої фінансової діяльності.
3. Формування портфеля можливих стратегічних фінансових альтернатив.
4. Оцінка й відбір стратегічних фінансових альтернатив.
5. Складання програми стратегічного фінансового розвитку підприємства.

Викладена послідовність основних етапів процесу формування фінансової стратегії підприємства може бути уточнена й деталізована з урахуванням особливостей фінансової діяльності підприємства і рівня стратегічного мислення його фінансових менеджерів.

Висновки з проведеного дослідження. З урахуванням отриманих результатів аналізу було уточнено зміст поняття «фінансова стратегія» як одного з найважливіших видів функціональних стратегій підприємства, що забезпечує основні напрями його фінансової діяльності шляхом формування довгострокових фінансових цілей та завдань фінансової політики, вибору найефективніших шляхів їх досягнення, адекватного коректування обсягів і напрямів формування грошових коштів, їх розподілу та використання при

зміні умов зовнішнього середовища, тобто фінансова стратегія в основному спрямована на досягнення кількісних змін.

Таким чином, під поняттям «фінансова стратегія підприємства» запропоновано розуміти систему довгострокових фінансових цілей і завдань та механізму їх досягнення, спрямованих на фінансування розширеного відтворення, соціальних та інших функцій підприємства шляхом використання фінансових інновацій тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алексеев І.В. Фінансовий механізм і реальний сектор економіки / І.В. Алексеев // Современные аспекты финансового управления экономическими процессами : материалы Всеукр. науч.-метод. конф. – Севастополь : Севастополь, 2008. – С. 3-5.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М. : Экономика, 1989. – 518 с.
3. Бланк И.А. Стратегия и тактика управления финансами / И.А. Бланк. – К. : МП «ИТЕМ» ЛТД, АДФ-Украина, 2006. – 536 с.
4. Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк. – К. : Ника-центр, Эльга, 2006. – 716 с.
5. Бланк И.А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк. – К. : Ника-центр, 2008. – 528 с.
6. Бриггем Ю. Финансовый менеджмент. Полный курс : в 2-х томах / Ю. Бриггем, Л. Гапенски ; пер. с англ. ; под редакцией В.В. Ковалева. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – Т. 1. – 497 с.
7. Василенко В.О. Стратегічне управління підприємством : навч. посіб. / В.О. Василенко, Т.І. Ткаченко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 400 с.
8. Веретенникова Г.Б. Формування фінансових стратегій промислових підприємств : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Г.Б. Веретенникова. – Харків, 2005. – 20 с.
9. Володькина М.В. Стратегический менеджмент : учеб. пособие / М.В. Володькина. – К. : Знання, 2004. – 149 с.
10. Гапоненко А.Л. Стратегическое управление : учебник / А.Л. Гапоненко, А.П. Панкрухин. – М. : Омега-Л, 2004. – 472 с.
11. Герасимчук В.Г. Развитие предприятия: диагностика, стратегия, эффективность : монография / В.Г. Герасимчук. – К. : Вища шк., 1995. – 264 с.
12. Гольдштейн Г.Я. Стратегический менеджмент : учебное пособие / Г.Я. Гольдштейн. – Таганрог : ТРТУ, 2003. – 94 с.
13. Карлоф Б. Деловая стратегия / Б. Карлоф; пер. с англ.; научн. ред. и авт. послесл. Приписнов В.А. – М. : Экономика, 1991. – 239 с.
14. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія / В.С. Пономаренко, О.М. Тридід, М.О. Кизим. – Харків : ІНЖЕК, 2003. – 323 с.
15. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 479 с.
16. Фінанси підприємств: теоретико-методичне забезпечення формування та відтворення : монографія / Під заг. ред. Журавльової І.В. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 428 с. Розділ 6. Концептуальні основи стратегії фінансового розвитку підприємства. – С. 264-282, С. 291-303.
17. Chandler A. D. Strategy and Structure: A Chapter in the history of industrial enterprises. – Cambridge, Mass, MIT. Press, 1962.
18. Porter M. E., Competitive Strategy. Macmillan, New York, 1985.
19. Gluck F. W., (1985) «A FRESH LOOK AT STRATEGIC MANAGEMENT», Journal of Business Strategy, Vol. 6 Iss: 2, pp.4-19.